

Dr. sc. Zdravko Palavra
Gimnazija Daruvar
palavrazdravko@gmail.com

Primljeno/Received: 11. V. 2023.
Prihvaćeno/Accepted: 1. VIII. 2023.
Rad ima dvije pozitivne recenzije
Pregledni rad
Review article
DOI: <https://doi.org/10.47325/zj.6.7.9>

UDK 328(497.5)

UDK 323.15(497.5=162.3)

POVIJEST POLITIČKIH PREDSTAVNIKA ČEHA U REPUBLICI HRVATSKOJ

Sažetak: Rad je nastao na temelju intervjua s političkim predstavnicima Čeha u Hrvatskoj (saborski zastupnici i dožupanica) od osnutka samostalne Hrvatske do danas, analize arhive izbornih rezultata i sekundarne literature. Nastoji pokazati kako se razvijao politički status češke manjine u RH. Zaključuje se da su demokratski izabrani predstavnici, na državnoj i županijskoj razini, uglavnom zadovoljni razinom prava koje konzumiraju Česi u Hrvatskoj, a oni sami su težili nezavisnom položaju, u želji da se poboljša položaj češke manjine u složenim okvirima nacionalne politike. Glavna prijetnja je pad broja Čeha, usprkos vrijednim naporima koje poduzimaju manjinske institucije i pojedinci, ali to je vrlo organizirana nacionalna manjina koja ima prepoznatljiv identitet, prihvaćenost u većinskom društvu i kvalitetnu integraciju uz prezentnu kulturu s brojnim tragovima u našem društvu.

Ključne riječi: češka manjina, Republika Hrvatska, izbori, participacija, manjinska prava, politički predstavnici

Povijesni uvod

Česi u Hrvatskoj već preko trideset godina imaju legitimno izabrane političke predstavnike u glavnom zakonodavnom tijelu RH. Cilj ovog članka je dati pregled njihova djelovanja, prikazati najvažnija dostignuća i probleme s kojima su se susretali. Od vremena učestalijeg

naseljavanja u 19. stoljeću, Česi su se uključivali u razne aspekte života u Hrvatskoj, prije svega na kulturnom i znanstvenom području te ekonomskom i društvenom, a manje u sferi politike. Glavni razlog je vjerojatno bio u tome što su mnogi još imali češke domovnice preko koje su osjećali povezanost sa starom domovinom, drugi uzrok bi mogao biti u želji za izbjegavanjem zamjeranja domicilnom stanovništvu i, konačno, većini je, osobito u ruralnim sredinama, preostajalo premalo vremena nakon osiguravanja materijalne egzistencije.

Međutim, raspadom zajedničke države Austro-Ugarske, situacija se mijenja i Česi u novoj državi čak osnivaju stranku s nacionalnim predznakom. Josef Matušek dosta detaljno piše o stranci pod imenom Čehoslovačka napredna seljačka stranka koja je osnovana 1920.¹²¹¹ Ona je, osim socijalnih interesa seljaka, zagovarala unitarizam (kako čehoslovački, tako i jugoslavenski).¹²¹² Takav način se ipak nije pokazao efikasnim za ostvarenje želje za političkim predstavništvom pa se Česi u razdoblju između dva svjetska rata ipak većinom odlučuju za najjaču oporbenu stranku u Jugoslaviji i najprihvaćeniju na prostoru Hrvatske, seljačku stranku, što potvrđuje izbor međuratnih zastupnika češkog podrijetla. Jan Janečka, Čeh iz sela Prelošćica (danas dio Siska), bio je prvi parlamentarni zastupnik iz redova HRSS-a, a slijedio ga je Augustin Mžik iz Velikih Zdenaca.¹²¹³ Uz ovu seljačko-republikansku orijentaciju valja izdvojiti socijaldemokratske i komunističke ideje kojima je sklon dobar dio Čeha u Hrvatskoj početkom dvadesetih godina 20. stoljeća.¹²¹⁴ Matušek primjećuje da se tridesetih godina češko biračko tijelo podijelilo pod utjecajem diktature i pritiskom režimskih stranaka. U tim okolnostima je kao kandidat stranke JNS (Jugoslavenska nacionalna stranka) izabran Jindřich Vodstrčil.¹²¹⁵ Ipak, za pretpostaviti je da je većina hrvatskih Čeha ostala lijevo i republikanski orijentirana pod utjecajem radićevske, ali i komunističke ideologije.

U Drugom svjetskom ratu političko opredjeljenje Čeha uglavnom proizlazi iz otpora tretmanu nacističke Njemačke prema Češkoj i negativnog odnosa ustaških vlasti prema manjinama uopće. U suočavanju s mogućim kulturnim i fizičkim zatiranjem Česi se odlučuju za

---

¹²¹¹ Josef MATUŠEK, *Češi v Chorvatsku*, Jednota, Daruvar, 1994., str. 71-74.

¹²¹² Vidi: Marijan LIPOVAC, *Naš Savez: sto godina Saveza Čeha: 1921. – 2021.*, Jednota, Daruvar, 2021., str. 23.

¹²¹³ Više o ovom razdoblju vidjeti u Josef MATUŠEK, *Češi v Chorvatsku*, Jednota, Daruvar, 1994., Vjenceslav HEROUT, Željko KARAULA i dr. *Povijest Daruvara : prapovijest – rimski temelji – naseljavanje – moderni grad*, Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti – Ogranak Matice hrvatske u Daruvaru, Zagreb-Daruvar, 2021., str. 167. i Vlatka DUGAČKI, „Manjinska posla” – Političko organiziranje češke i slovačke manjine na izborima za Ustavotvornu skupštinu 1920. godine, *Časopis za suvremenu povijest*, vol. 44, br. 2, 2012., str. 389-413.

¹²¹⁴ MATUŠEK, *Češi v Chorvatsku*, n. dj., str. 66-69.

¹²¹⁵ MATUŠEK, str. 69.

aktivan antifašistički otpor.¹²¹⁶ Nakon II. svjetskog rata, zbog jednopartijskog sustava, politički predstavnici Čeha su većinom bivši pripadnici partizanskih jedinica.

Politički status češke manjine u RH

Dolaskom višestranačja pojavljuju se ideje i o formiranju stranke Čeha na prostoru Hrvatske, međutim one su odbačene. Ipak, Savez Čeha se odlučio aktivno uključiti podupiranjem pojedinih kandidata na izborima za zastupnike u Hrvatski sabor i formiranjem Političko-pravnog savjeta. Kasnije, na početku trećeg milenija, Ustavni zakon o pravima nacionalnih manjina donesen 12. prosinca 2002. povećao je prava nacionalnih manjina i povećao broj političkih predstavnika. Otada, tj. od 2003. se održavaju i izbori za manjinska vijeća, a Česi su mogli birati vijeća u Bjelovarsko-bilogorskoj, Požeško-slavonskoj, Sisačko-moslavačkoj županiji i Gradu Zagrebu te svoje predstavnike u još pet županija. Isto tako, vijeća su birana u gradovima Daruvaru, Grubišnom Polju i Pakracu, općinama Dežanovac, Končanica i Kaptol, a predstavnici u Sisku i Bjelovaru, dok u nekim gradovima i općinama nisu izabrani zbog slabog interesa.¹²¹⁷ Kriterij za pravo na vijeća i predstavnike, kao i na zamjenike župana i načelnika, utvrđuje se po postotku pripadnika manjine na posljednjem popisu stanovništva te se u skladu s time mijenja – ovisno o udjelu manjine u strukturi stanovništva.

U Republici Hrvatskoj, prema popisu stanovništva iz 2021., živi 7 862 Čeha. Najviše ih živi u Bjelovarsko-bilogorskoj, Požeško-slavonskoj, Sisačko-moslavačkoj i Zagrebačkoj županiji te u Gradu Zagrebu. Putem Savjeta za nacionalne manjine kontinuirano se dodjeljuju sredstva udrugama češke nacionalne manjine za provedbu programa u području informiranja, izdavaštva, kulturnog amaterizma i kulturnih događanja. Ministarstvo kulture i medija daje potpore za uređenje i obnovu zgrada, programske aktivnosti muzeja, troškove rada i materijala te književne manifestacije.

Pravo na obrazovanje ostvaruje se sudjelovanjem u predškolskom odgoju i obrazovanju na materinjem jeziku (Češki DV *Ferde Mravenca* u Daruvaru i Češki DV u Končanici), sudjelovanjem u modelu A (ČOŠ J. A. Komenskog i ČOŠ J. Ružičke)¹²¹⁸ i modelu C osnovnoškolskog obrazovanja,¹²¹⁹ kao i u modelu B i modelu C srednjoškolskog obrazovanja (Gimnazija Daruvar oboje, Tehnička škola Daruvar, Ekonomska i turistička škola i SŠ Grubišno Polje samo model C).¹²²⁰

¹²¹⁶ Zdravko KRNIĆ, *Daruvar, radnički i narodnooslobodilački pokret*, Naklada Općinski odbor SUBNOR-a Daruvar, Daruvar, 1979.

¹²¹⁷ LIPOVAC, *Naš Savez : sto godina Saveza Čeha : 1921. – 2021.*, str. 197.

¹²¹⁸ Prema modelu A je u šk. god. 2021./22. bilo 279 učenika.

¹²¹⁹ Prema modelu C je u šk. god. 2021./22. bilo 366 učenika.

¹²²⁰ Prema modelu C u srednjim školama je u šk. god. 2021./22. bilo 48 učenika.

Očuvanje etničkog, kulturnog i jezičnog identiteta učenika postiže se i organizacijom ljetnih škola kao posebnih oblika nastave i provedbom posebnih programa kroz manjinske institucije čija je primarna djelatnost usmjerena na obrazovanje i osposobljavanje.

Pripadnici češke manjine imaju pravo na izdavanje dvojezične osobne iskaznice. Ravnopravnu službenu uporabu jezika i pisma nacionalnih manjina za češku nacionalnu manjinu propisuje Statut Općine Končanica, kao i pojedina naselja na području općine Dežanovac i Grada Daruvara.¹²²¹ Sukladno službenim rezultatima Popisa stanovništva iz 2011., zakonski je preduvjet za uvođenje ravnopravne službene uporabe jezika i pisma nacionalne manjine (u jedinicama lokalne samouprave u kojima pojedine nacionalne manjine čine najmanje trećinu stanovnika takve jedinice), ispunjen u 27 jedinica lokalne samouprave, za češki samo u općini Končanica.¹²²²

Korištenje znakova i simbola te obilježavanje praznika češke nacionalne manjine propisano je u općini Končanica te u gradovima Daruvaru, Grubišnom Polju i Zagrebu. Pitanje tradicionalnih naziva i simbola te imenovanje naselja, ulica i trgova po osobama u događajima značajnim za povijest i kulturu češke nacionalne manjine uređeno je statutima Općine Končanica i gradova Daruvara i Grubišnog Polja.

Na općinskim izborima održanim 16. svibnja 2021. članovi predstavničkih tijela u jedinicama teritorijalne samouprave su birani u Bjelovarsko-bilogorskoj županiji; u gradu Daruvaru i Grubišnom Polju te općinama Dežanovac, Hercegovac i Sirač. Izabrani su i zamjenici načelnika/gradonačelnika/župana u Bjelovarsko-bilogorskoj županiji, naselju Dežanovac te gradovima Bjelovaru, Daruvaru i Grubišnom Polju.

Izborama za vijeća i predstavnike nacionalnih manjina održanim 2019. birana su 4 vijeća i 4 predstavnika češke nacionalne manjine u županijama (uključujući i Grad Zagreb), 5 vijeća i 4 predstavnika u gradovima te 3 vijeća u općinama. Predsjednici vijeća i predstavnici zajedno čine tijelo nazvano Koordinacija vijeća i predstavnika Češke Republike nacionalne manjine u Republici Hrvatskoj. Koordinacija je osnovana s namjerom usklađivanja rada tih tijela.¹²²³

---

¹²²¹ Usporedi KOKAISL, PETER i dr. *Češi v Chorvatsku*, Nostalgie, Praha, 2012., str. 44.

¹²²² Izvješće o provođenju ustavnog zakona o pravima nacionalnih manjina i o utrošku sredstava osiguranih u državnom proračunu Republike Hrvatske za 2021. godinu za potrebe nacionalnih manjina. Online: <https://pravamanjina.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Izvje%C5%A1%C4%87e%20o%20provo%C4%91enju%20UZPNM%20za%202021..pdf> (pristup 4. V. 2023.).

¹²²³ Predsjednik Koordinacije je Damir Malina, inače predstavnik Vijeća češke nacionalne manjine i predsjednik *Besede* Gornji Daruvar.

Informacija o konačnim rezultatima izbora za članove vijeća i predstavnike nacionalnih manjina 2019.

PODACI O UKUPNOM BROJU BIRAČA KOJI SU GLASOVALI I BROJU VAŽEĆIH I NEVAŽEĆIH LISTIĆA

Razina	Izbori za	Nacionalna manjina	Birači			Glasački listići			
			Ukupno	Glasovalo	%	Važeći	%	Nevažeći	%
BJELOVARSKO-BILOGORSKA ŽUPANIJA	Članove vijeća	ALBANSKA	484	21	4,34%	21	100,00%	0	0,00%
		ČEŠKA	4.614	827	17,92%	821	99,27%	6	0,73%
		MADARSKA	746	452	60,59%	435	96,24%	17	3,76%
		SRPSKA	6.184	498	8,05%	493	99,00%	5	1,00%
		ROMSKA	423	106	25,06%	103	97,17%	3	2,83%
Bjelovar	Članove vijeća	ALBANSKA	157	14	8,92%	14	100,00%	0	0,00%
		ROMSKA	226	71	31,42%	52	73,24%	19	26,76%
		SRPSKA	1.456	51	3,50%	51	100,00%	0	0,00%
Daruvar	Predstavnik	ČEŠKA	123	24	19,51%	24	100,00%	0	0,00%
		SRPSKA	1.888	357	18,91%	355	99,44%	2	0,56%
Garešnica	Članove vijeća	SRPSKA	1.226	113	9,22%	113	100,00%	0	0,00%
		MADARSKA	107	68	63,55%	68	100,00%	0	0,00%
Grubišno Polje	Članove vijeća	SRPSKA	926	114	12,31%	114	100,00%	0	0,00%
		ČEŠKA	103	13	12,62%	13	100,00%	0	0,00%
Dežanovac	Članove vijeća	ČEŠKA	830	138	16,63%	138	100,00%	0	0,00%
		MADARSKA	157	107	68,15%	101	94,39%	6	5,61%
		SRPSKA	500	45	9,00%	45	100,00%	0	0,00%
		ČEŠKA	429	88	20,51%	83	94,32%	5	5,68%
Đulovac	Članove vijeća	MADARSKA	73	45	61,64%	45	100,00%	0	0,00%
		SRPSKA	243	20	8,23%	20	100,00%	0	0,00%
		SRPSKA	321	37	11,53%	37	100,00%	0	0,00%
Končanica	Članove vijeća	ČEŠKA	769	170	22,11%	170	100,00%	0	0,00%
		MADARSKA	24	15	62,50%	15	100,00%	0	0,00%
		SRPSKA	145	32	22,07%	32	100,00%	0	0,00%
Nova Rača	Članove vijeća	MADARSKA	51	36	70,59%	33	91,67%	3	8,33%
		ČEŠKA	178	18	10,11%	18	100,00%	0	0,00%
Sirač	Članove vijeća	SRPSKA	215	23	10,70%	23	100,00%	0	0,00%
		SRPSKA	101	15	14,85%	15	100,00%	0	0,00%
Štefanje	Članove vijeća	ALBANSKA	84	6	7,14%	6	100,00%	0	0,00%
		MADARSKA	62	48	77,42%	47	97,92%	1	2,08%
		SRPSKA	164	29	17,68%	29	100,00%	0	0,00%
Veliki Grđevac	Članove vijeća	MADARSKA	66	59	89,39%	56	94,92%	3	5,08%
Veliki Grđevac	Članove vijeća	SRPSKA	145	7	4,83%	6	85,71%	1	14,29%
Veliki Grđevac	Članove vijeća	SRPSKA	144	10	6,94%	10	100,00%	0	0,00%

Slika 1. Manjinski izbori 2019.

Marijan Lipovac navodi da je na svim izborima za manjinska vijeća (od 2003. do 2019.), uglavnom bio dosta slab odaziv (ipak ovdje treba izdvojiti mađarsku manjinu koja je u gotovo svim izbornim jedinicama u BBŽ 2019. imala izlaznost preko 60%, a u Vel. Grđevcu čak 89,39%). Bez obzira na to, nove političke institucije su omogućile rasterećenje češkim besedama od politike i usmjerile ih prije svega na kulturni i prosvjetni rad.

U Hrvatskom saboru Čehe i Slovake danas zastupa Vladimir Bilek, koji je ujedno i član Savjeta za nacionalne manjine te sudjeluje u odlučivanju o financiranju programa udruga nacionalnih manjina i ustanova koje djeluju u Republici Hrvatskoj.

Vlada Republike Hrvatske i Vlada Češke Republike sklopile su 2001. Sporazum o suradnji na području kulture, prosvjete i znanosti. U članku 8. Sporazuma stoji da će ugovorne strane, u skladu sa svojim unutarnjim pravnim propisima, osigurati uvjete za očuvanje kulturno-po-

vijesne baštine kao i razvoj kulture pripadnicima hrvatske i češke nacionalne manjine, uključujući jezik, književnost i vjeru, kao i uvjete za nastavu na materinskom jeziku.¹²²⁴ Na temelju tog sporazuma (ali i sličnih od 1997. do danas) ostvarene su brojne povoljnosti za češku manjinu. Sredstva koja Češka Republika i Republika Hrvatska zajednički dodjeljuju za potrebe češke nacionalne manjine uglavnom su trošene na sljedeće aktivnosti:

- popravci čeških domova (Daruvar, Zagreb, Rijeka, Sređani, Kaptol, Prekopakra i dr.),
- popravci čeških škola (ČOŠ J. A. Komenskoga u Daruvaru, Dječji vrtić u Daruvaru,
- Gimnazija Daruvar, Dječji vrtić u Končanici, ČOŠ J. Ružičke u Končanici, škola u Sređanima, Lipovcu i dr.)
- obnova Grossove vile u Daruvaru u kojoj je smješten Savez Čeha Republike Hrvatske, uredništvo časopisa *Jednota*, ured zastupnika češke manjine u Hrvatskom saboru, obnova arhive,
- organizacija seminara u Dobruški koji ne uključuje samo učenje češkog jezika, ali uključuje i razgledavanje znamenitosti u Češkoj,¹²²⁵
- u organizaciji Filozofskog fakulteta *Karlovog sveučilišta* za profesore češkog jezika u Hrvatskoj desetodnevni seminar u Pragu gdje se pedagozi upoznaju s najnovijom metodikom obrazovanja,
- učenicima sedmih razreda financira se tjedno razgledavanje Praga,
- Češka u Hrvatsku šalje koreografe, redatelje i glazbene stručnjake koji članovima Češke besede pomažu u njihovim kulturnim aktivnostima,
- Češka Republika sufinancira kulturne događaje (kao što su žetveni festivali te festivali pjesme i plesa) češke manjine u Hrvatskoj,
- Odjel za sunarodnjake, kulturu i prezentaciju Ministarstva vanjskih poslova Češke Republike šalje knjige, časopise, kalendare, videozapise, CD-e, i drugu građu,
- Ministarstvo prosvjete i kulture Češke šalje udžbenike, radne bilježnice i rječnike češkim školama u Hrvatskoj te najsuvremenija nastavna sredstva, uključujući računala. Rezultat tih nastojanja su moderne, namjenski građene, sveobuhvatno opremljene škole i češke besede.¹²²⁶

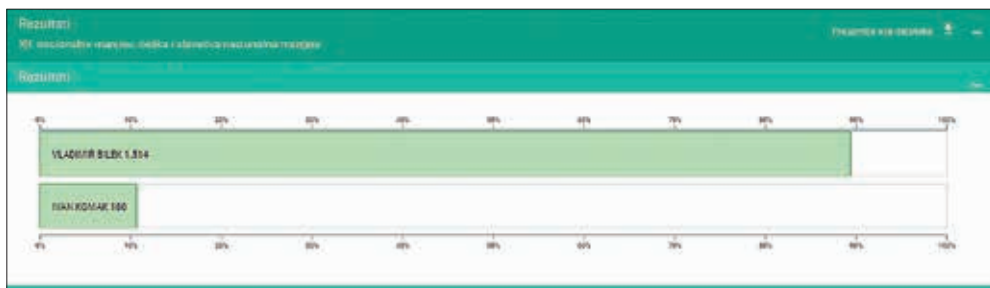
¹²²⁴ <https://pravamanjina.gov.hr/nacionalne-manjine/nacionalne-manjine-u-republici-hrvatskoj/cesi/376> (pristup 1. V. 2023.).

¹²²⁵ Danas se seminari ovog tipa održavaju u Češkim Budejovicama.

¹²²⁶ Helena KRESOVÁ, Česká menšina v Chorvatsku, Dům zahraničních služeb MŠMT ČR, Praha, 2009.

Izbori za Hrvatski sabor

Trenutni zastupnik za češku i slovačku nacionalnu manjinu Vladimir Bilek obnaša već četvrti mandat, a najuvjerljiviju je pobjedu na izborima ostvario 2020. Pored toga, u zadnjem sazivu Sabora vrši dužnost člana Odbora za informiranje, informatizaciju i medije, Odbora za ljudska prava i prava nacionalnih manjina, Odbora za regionalni razvoj i fondove Europske unije. Član je Nacionalnog vijeća za vode iz redova zastupnika.¹²²⁷ Bilek je rođen u Pakracu (kao velik dio pripadnika daruvarskog kraja), a odrastao je i školovao se u Daruvaru. Potječe iz obitelji Čeha, s majčine i očeve strane, koja je dala niz istaknutih pripadnika češke manjine, osobito na području prosvjete. Naglašava presudnu važnost školstva na češkom jeziku za održanje manjine, kako u povijesti, tako i danas i u ubuduće. Prije aktivnog angažmana u politici, ali i kasnije, Bilek je ostvario zapažene rezultate u pčelarstvu, a u razdoblju od 2014. – 2018. je bio predsjednik Hrvatskog pčelarskog saveza (HPS).

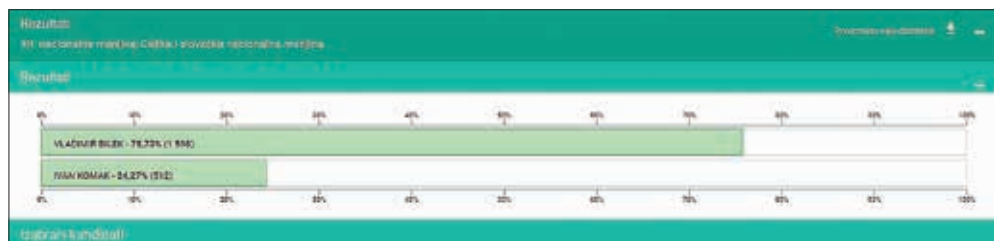

Slika 2. Izbori 2020.

Na tri zadnja parlamentarna izbora imao je samo jednog protukandidata, Ivana Komaka, koji je kao Slovak pokušao ponuditi alternativu češkom predstavniku. Međutim, razlika se iz izbora u izbore samo povećavala u Bilekovu korist, da bi zadnji mandat osvojio premoćno s 89% glasova.

¹²²⁷ <https://www.sabor.hr/hr/zastupnici/bilek-vladimir-10-saziv-hrvatskoga-sabora> (pristup 13.1.2023.)

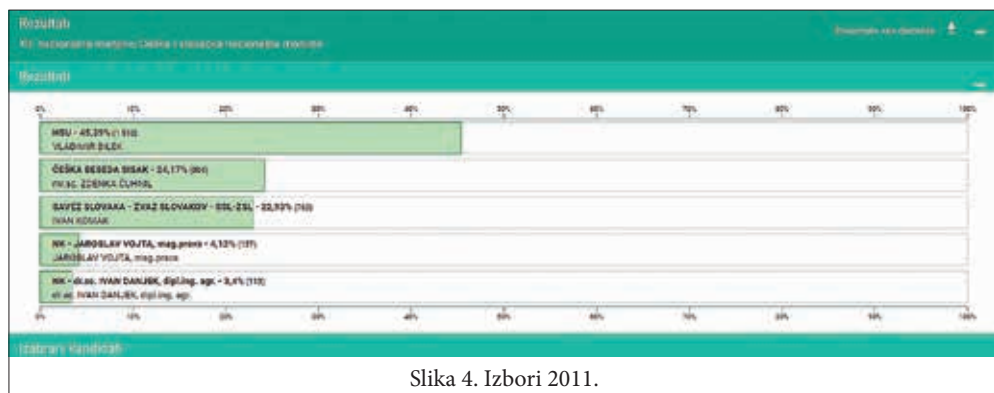

Slika 3. Izbori 2016. i 2015.

Svoje političke izbore, koji su svojevremeno bili izloženi kritikama, objašnjava pragmatičnom potrebom za obranom manjinskih prava (osobito onih stečenih koja su bila ugrožena u vrijeme djelovanja gradonačelnika Zvonka Cegledija) i statusa češkog vrtića *Ferda Mravenec*. Inače, svoju prvu pobjedu na zastupničkim izborima potkraj 2011. ostvario je kao član HNS-a, stranke koja je bila dio pobjedničke Kukuriku koalicije.¹²²⁸

Velik dio pregovaračke energije u svojim mandatima je posvetio postizanju bilateralnog sporazuma s Republikom Češkom. Iako tu postoje određeni otpori (prije svega jer Češka nije sklona takvim tipovima ugovora), ostvaren je veliki napredak te ukoliko i ne dođe do međudržavnog ugovora, izgledan je onaj na međuvladinoj razini, kojim bi se potvrdili dosadašnji dobri rezultati i suradnja dviju država.

Najveći fokus stavlja na konkretizaciju različitih projekata iza kojih ostaju opipljivi rezultati u obliku obnovljenog rekreacijskog centra u Tkonu, obnovljene zgrade Češkog doma s dodatnim sadržajem (u formi hostela), dogradnje ČOŠ J. A. Komenskog, obnove Galerije Saveza Čeha i zgrade Češkog kulturnog centra koja se trenutno dovršava.¹²²⁹ To se većinom realizira sredstvima iz državnog proračuna, ali i stalnom prisutnošću Saveza Čeha čiju važnost, kako u povijesnom kontekstu, tako i danas, stalno ističe Bilek.

Slika 4. Izbori 2011.

¹²²⁸ LIPOVAC, *Naš Savez: sto godina Saveza Čeha: 1921. – 2021.*, str. 207.

¹²²⁹ LIPOVAC, str. 212-221.

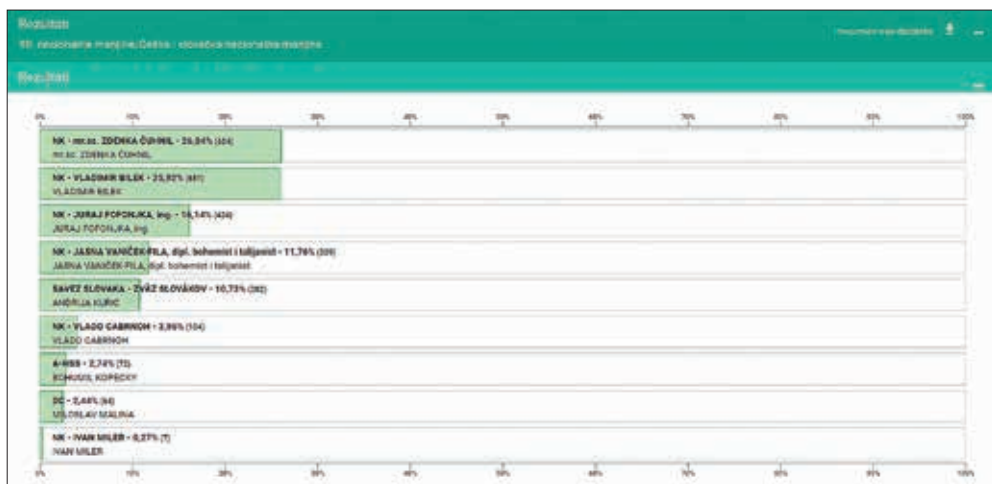
Kao svoj najveći politički uspjeh zastupnik Bilek ističe sklad i koordinaciju između svih institucija manjinskog života, što rezultira smanjenim trzavicama i brojnim benefitima za život češke i slovačke manjine. Treba svakako naglasiti i njegov rad na manjinskim pravima i projektima kojima je cilj poboljšanje materijalnih uvjeta institucija. Kao poseban cilj ističe povezivanja predstavnika češkog kapitala i jačanje njihove prisutnosti na teritoriju Hrvatske, osobito Daruvara, jer bi prisutnost čeških tvrtki omogućila jačanje temelja i daljnji o(p)stanak na ovom području. Ključ budućnosti Čeha na ovom području za Bileka su ljudi i suradnja, što ističe kao jedini recept za opstanak manjine.

U vrijeme tranzicije s polupredsjedničkog na parlamentarni sustav i u vrijeme važnih zakonskih promjena, zastupnica je bila Zdenka Čuhnil, rođena Herout. Rođena je u Pakracu i odrasla u Daruvarskom Brestovcu, gdje je završila područnu školu, a u Končanici završava osnovnu školu. Gimnaziju upisuje u Pakracu, gdje završava prva dva razreda, a treći i četvrti u Daruvaru. Agronomski fakultet je apsolvirala i magistrirala u Zagrebu. Prije političkog angažmana vodila je aktivan život u gospodarstvu (ribnjačarstvo) i drugim segmentima društvenog života. Potječe iz češke obitelji. Obitelj Herout ima porijeklo u mjestu Lhota nad Lipcem. U povijesnoj perspektivi važnom smatra reemigraciju 1946. kad je velik dio inteligencije otišao u Češku, zatim jačanje veza s domovinom u vrijeme i nakon Domovinskog rata, što je omogućilo plodnu ekonomsku suradnju koja je rezultirala obnovom prostora koje koriste besede. Od svih čeških beseda (trenutno 33) svoje domove ima oko polovice (16), dok ostale koriste mjesne društvene domove ili druge prostorije za svoje djelovanje. Kao određenu negativnost u današnjoj manjinskoj politici, Čuhnil primjećuje slabo učešće intelektualaca i manjak kandidata za vodeća mjesta u politici Čeha u Hrvatskoj, kao i kadrovanje u manjinskim institucijama. S druge strane, prava manjina u Hrvatskoj smatra maksimalnim u europskim okvirima.

Od svoja tri mandata, dva je ostvarila pod okriljem HSS-a, a treći kao nezavisni kandidat (uz potporu pojedinih beseda). Prve izbore je uspjela dobiti s najviše pojedinačnih glasova, s razlikom od 524 glasa ispred kandidata koji je imao potporu Saveza (Ana Vodvarka). Izbori 2000. bili su obilježeni velikom smjenom vlasti i odlaskom HDZ-a u oporbu, tako da je pripadnost tzv. Šestorci (koaliciji stranaka kojoj je pripadao i HSS) sigurno bilo veliki vjetar u leđa za dobivanje mandata.¹²³⁰

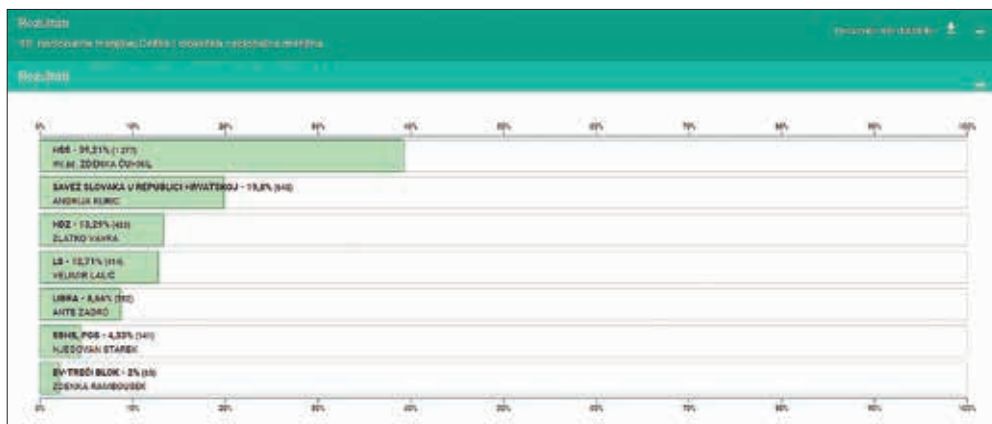
---

¹²³⁰ LIPOVAC, str. 192.

Slika 5. Izbori 2007.¹²³⁰

Njen zadnji mandat pratili su najnapetiji izbori za zastupnika češke i slovačke manjine; pobijedila je s tri glasa više u odnosu na Bileka, koji je jedno vrijeme čak bio i proglašen pobjednikom. U Saboru je, pored toga, bila i članica Odbora za turizam, Odbora za poljoprivredu i šumarstvo, Odbora za obrazovanje, znanost i kulturu, Odbora za ljudska prava i prava nacionalnih manjina i Odbora za europske integracije. U zadnjem mandatu bila je i predsjednica Odbora za razvoj i obnovu.¹²³²

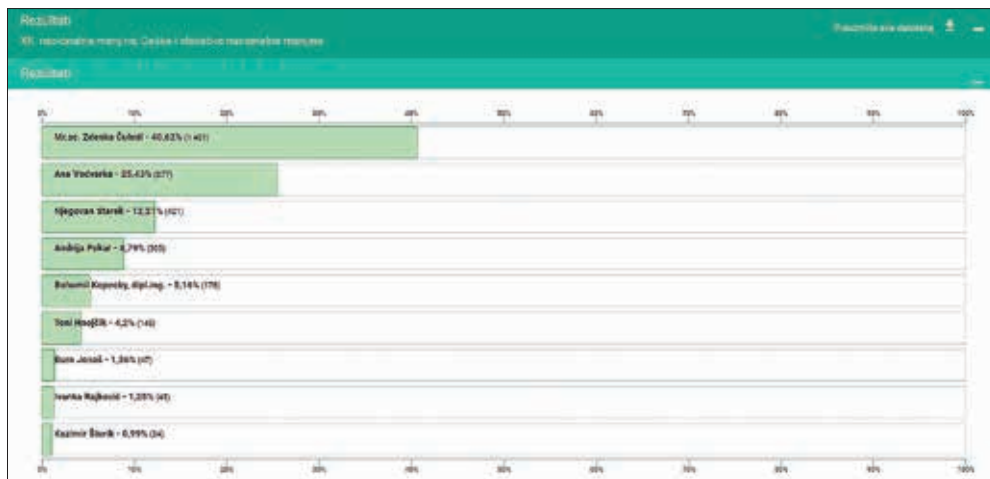
Slika 7. Izbori 2000.¹²³²

¹²³¹ <https://www.izbori.hr/arhiva-izbora/#/app/parlament-2007> (pristup 11. XI. 2022.).

¹²³² <https://www.sabor.hr/hr/zastupnici/cuhnil-zdenka-6-saziv> (pristup 11. XI. 2022.).

¹²³³ <https://www.izbori.hr/arhiva-izbora/#/app/parlament-2003> (pristup 2. V. 2023.).

Česi u Hrvatskoj itekako mogu biti zadovoljni pravima, osobito na području jezika i školstva, zaključuje nekadašnja zastupnica. Određena poteškoća je nepostojanje međunarodnog, bilateralnog ugovora između Češke i Hrvatske, ali bez obzira na to suradnju između dviju zemalja po manjinskom pitanju ocjenjuje zadovoljavajućom. Valja istaknuti zalaganje ove zastupnice da se odbaci prijedlog iz 2003. po kojem bi se zastupnik Čeha i Slovaka birao zajedno s poljskom, ruskom i romskom manjinom, što bi dugoročno gotovo sigurno dovelo do gubitka ove funkcije za Čehe.¹²³⁴

Slika 7. Izbori 2000.¹²³⁴

Prvi izabrani zastupnik za češku i slovačku manjinu u Republici Hrvatskoj bio je Siniša Njegovan Starek, rodom iz Prekopakre, danas Daruvarčanin. Od oca Čeha i majke Hrvatice, potječe iz obitelji koja je dala dosta istaknutih predstavnika u životu manjine. Njegovi preci dolaze iz središnje Češke. U Saboru RH je prema vlastitom iskazu bio prisutan i aktivno učestvovao u donošenju nekoliko zakona od posebne važnosti za nacionalne manjine u RH, dakako i za češku nacionalnu manjinu. To su bili:

- Zakon o lokalnoj upravi i samoupravi (1992. godine),
- Zakon o odgoju i naobrazbi na jezicima etničkih i nacionalnih zajednica ili manjina (1997. godine),

¹²³⁴ LIPOVAC, str. 197. Inače, za usporedbu navedimo da je zadnji zastupnik iz redova romske manjine izabran 2020. s 3745 glasova.

¹²³⁵ <https://www.izbori.hr/arhiva-izbora/#/app/parlament-2000> (pristup 1. VI. 2023.)

- Ustavni zakon o izmjenama i dopunama Ustava Republike Hrvatske (1997. godine),
- Zakon o službenoj uporabi jezika i pisma kojim se služe pripadnici nacionalnih manjina (1998. godine),
- Europska povelja o regionalnim i manjinskim jezicima iz 1992. godine – potvrđena u Saboru 1997. godine,
- Statuti lokalnih uprava – gdje ima češke nacionalne manjine.

Aktivno je sudjelovao u raspravama o navedenim aktima, u odborima i na saborskim sjednicama, i to u svojstvu predsjednika Kluba nacionalnih manjina. Na svaki od spomenutih predloženih zakonskih akata podnio je nekoliko desetina amandmana za izmjenu ili dopunu akta. Na izborima 1995. dobio je većinu glasova (51,47%).¹²³⁶

Izborna komisija Republike Hrvatske na osnovi članka 31. stavka 1. točke 8., članka 50. i članka 51. Zakona o izborima zastupnika u Sabor Republike Hrvatske ("Narodne novine" br. 22/92, 27/92, 1/93, 11/94 i 68/95), utvrđuje i objavljuje rezultat provedenih izbora na dan 29. listopada 1995. godine za izbor zastupnika u Zastupnički dom Sabora Republike Hrvatske

U 3. POSEBNOJ IZBORNOJ JEDINICI DARUVAR

Od ukupno 10,216 birača upisanih u popise birača, glasovalo je 6,786 birača, odnosno 66.43%. Nevažećih glasačkih listića bilo je 274, odnosno 4.04%. Pojedini kandidati u toj izbornoj jedinici dobili su sljedeći broj glasova:

01. ANDRIJA PEKAR (Nezavisni kandidat)	884	13.57%
02. NJEGOVAN STAREK (Nezavisni kandidat)	3,352	51.47%
03. ZDENKA ZVONAREK (HDZ)	2,276	34.95%

Prema tomu, na osnovi članka 23. Zakona o izborima zastupnika u Sabor Republike Hrvatske u navedenoj izbornoj jedinici izabran je zastupnički kandidat

NJEGOVAN STAREK

Slika 8. Izbori 1995.¹²³⁵

Starek nije zadovoljan u potpunosti pravima češke manjine u RH. Smatra da bi mogla biti šireg i jačeg spektra. Radom sadašnjih predstavnika manjine, kako na lokalnoj, tako i na državnoj razini nije zadovoljan zbog vezanja politike manjine uz jednu političku opciju. Prema njemu, politika manjine treba biti vezana uz hrvatski narod, odnosno uz hrvatsku državu, a ne uz neku političku opciju.

¹²³⁶ https://www.izbori.hr/arhivaizbora/data/parlament/1995/rezultati/1995_Rezultati_Sabor_zastupnicki_dom.pdf (pristup 1. V. 2023.).

Za dvojezične table se zauzimao još 1980. godine kao predsjednik Komisije za narodnosti SSRN-a općine Pakrac. Te table su još i danas u selima gdje žive pripadnici talijanske manjine. Table bi trebale biti i tamo gdje za njih postoji zakonska obaveza, a smatra da bi trebale biti i tamo gdje u naselju živi više od 30% manjinskog stanovništva.

Od ostalih aktivnosti na području političkog djelovanja valja naglasiti njegovo djelovanje u ratu od 1991. godine, koji u intervjuu izdvaja kao jedan od presudnih događaja u oblikovanju života češke nacionalne manjine u RH. Njegovo aktivno sudjelovanje u Domovinskom ratu bilo je od 1. 3. 1991. do 7. 9. 1992. godine, u različitim ulogama, uglavnom na području Zapadne Slavonije. To je djelovanje bilo uvod u uspješnu kandidaturu i pobjedu na prvim izborima za manjinskog zastupnika, gdje je osvojio 47,37% glasova. Starek je bio i član Odbora za mirnu reintegraciju hrvatskog Podunavlja tijekom, čime je uspješno zaokružen vojno-politički aspekt Starekova djelovanja na pacifistički način.

Izborna komisija Republike Hrvatske na temelju članka 31. stavak 1. točka 8. članka 50. i članka 51. Zakona o izborima zastupnika u Sabor Republike Hrvatske ("Narodne novine" br. 22/92 i 27/92), utvrđuje i objavljuje rezultat provedenih izbora na dan 2. kolovoza 1992. godine za izbor zastupnika u Zastupnički dom Sabora Republike Hrvatske

U 3. POSEBNOJ IZBORNOJ JEDINICI Daruvar.

Od ukupno 8.258 birača upisanih u popise birača, glasovalo je 5.898 birača, odnosno 71,42%. Pojedini kandidati u toj izbornoj jedinici dobili su slijedeći broj glasova:

1. Oldrich Podsednik	HNS	1.199	20,33 %
2. Zdravko Rab	HDZ	1.783	30,23 %
3. Njegovan Starek	NK	2.794	47,37 %
Nevažećih listića bilo je		122	2,07 %

S obzirom na izloženo za zastupnika u navedenoj izbornoj jedinici izabran je zastupnički kandidat

Njegovan Starek.

Slika 9. Izbori 1992.¹²³⁶

Kao svojevrsan zaključak kako bi trebalo voditi održivu manjinsku politiku, Starek poručuje: „Ne služiti lojalnosti i podobnosti, već ljudskosti, poštenju i stručnosti!”¹²³⁸

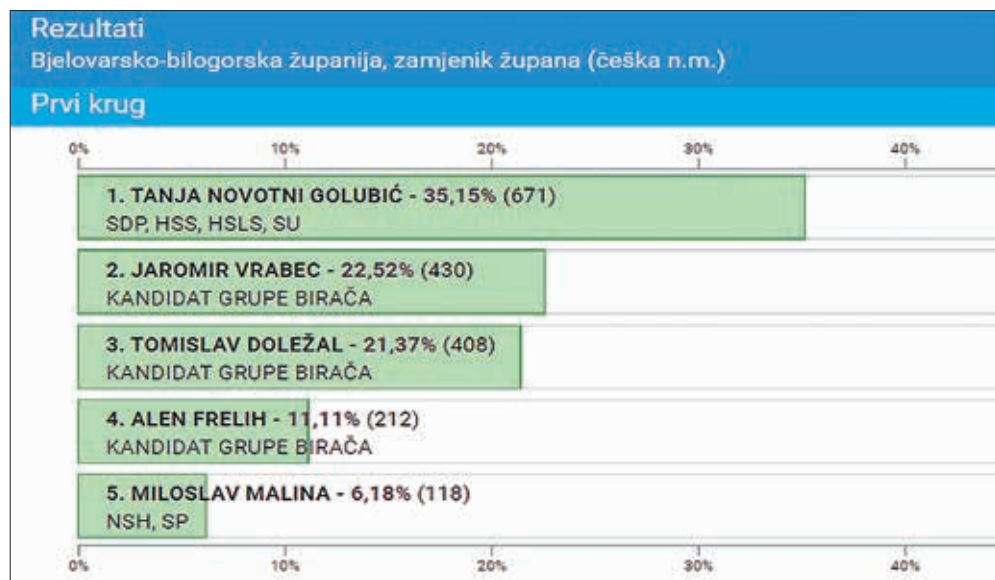
¹²³⁷ https://www.izbori.hr/arhivaizbora/data/parlament/1992/rezultati/1992_2_1_Rezultati_Sabor_zastupnicki_dom_po_IJ.pdf (pristup 7. V. 2023.).

¹²³⁸ Starek, Siniša Njegovan. INTERVJU (u svrhu prikupljanja podataka za knjigu o Česima u Hrvatskoj nakon 2. svj. rata).” Intervju proveo Zdravko Palavra, e-mail, 30. srpnja 2021.

Zamjenik župana iz redova češke manjine

Ova politička funkcija je nastala 2013. na temelju činjenice da su Česi u Bjelovarsko-bilogorskoj županiji prešli 5% stanovništva po zadnjem popisu.¹²³⁹ Tanja Novotni Golubić zamjenica je župana iz redova pripadnika češke nacionalne manjine. U Daruvaru je završila Češku osnovnu školu J. A. Komenskog i Srednju ekonomsku školu. Studirala je ekonomiju i diplomirala na Ekonomskom fakultetu u Zagrebu, smjer računovodstvo. Bila je jedna od sedam članova Europskog dijalog foruma unutar FUEN-a, krovne europske organizacije nacionalnih manjina (u dva mandata). U svom radu koristi svaku priliku za promociju naše regije kao tolerantne i miroljubive. Naglašava da je to područje gdje je mozaik kultura, jezika, religija, tradicija i povijesti predstavljen kroz zajednicu građana ujedinjenih temeljnim, ljudskim vrijednostima.¹²⁴⁰

Tanja Novotni Golubić ističe sjajnu legislativu koju ima Hrvatska, ali i naglašava da tamo gdje su stvari prirodno uređene i ne treba zakonodavstvo. Kaže da je politička zastupljenost Čeha u Hrvatskoj vrlo dobra. Odnose između Češke i Hrvatske smatra dobrim, iako još ima prostora za napredak. Smatra da bi možda trebalo poboljšati vidljivost hrvatskih Čeha u Češkoj jer su mnogi u Češkoj iznenađeni postojanjem ovako organizirane manjine, kao i njezinom tradicijom.

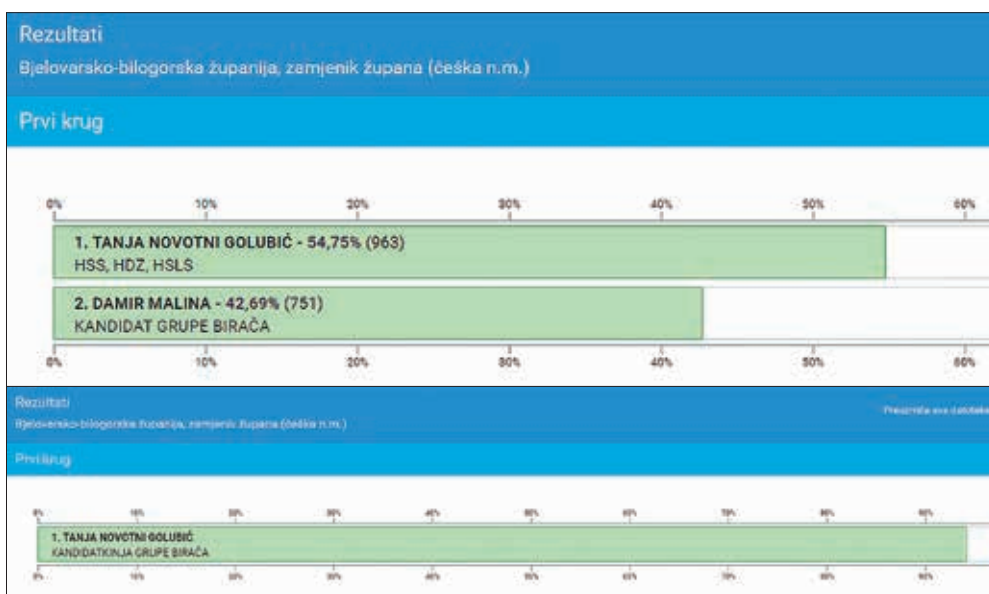

Slika 10. Lokalni izbori 2013.

¹²³⁹ LIPOVAC, str. 207-208.

¹²⁴⁰ Europska unija dobit će zajednički zakonodavni okvir za zaštitu nacionalnih manjina, <https://www.stina.hr/2020/01/06/europska-unija-dobiti-ce-zajednicki-zakonodavni-okvir-za-zastitu-nacionalnih-manjina/> (pristup 7. V. 2023.).

Tanja Novotni Golubić je dva mandata ostvarila kao član HSS-a (što i ne čudi s obzirom na srodstvo s Vinkom Častekom, istaknutim HSS-ovcem iz prve polovine 20. st.).¹²⁴¹ Na posljednjim izborima za zamjenicu župana Bjelovarsko-bilogorske županije iz reda pripadnika češke nacionalne manjine izabrana je s 1443 glasa ili 94,19% onih koji su pristupili glasanju. Na ovim izborima bila je nezavisni kandidat.¹²⁴²

Slika 11. Lokalni izbori 2017. i 2021.¹²⁴²

Zaključak

Može se zaključiti da su svi demokratski izabrani predstavnici, na državnoj i županijskoj razini, zadovoljni razinom prava koje konzumiraju Česi u Hrvatskoj. Devedesetih godina 20. stoljeća i početkom 21. stoljeća (u prvoj dekadi) bilo je određenih trzavica u postizanju kvalitetnog zakonskog okvira na državnoj razini i osobito u ponovnom stjecanju ranije stečenih prava vezanih uz dvojezičnost na području Grada Daruvara. Politički predstavnici Čeha u

¹²⁴¹ HEROUT, KARLAULA i dr. *Povijest Daruvara : prapovijest – rimski temelji – naseljavanje – moderni grad*. Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti – Ogranak Matice hrvatske u Daruvaru, Zagreb-Daruvar, 2021.

¹²⁴² Ovo su trenutno zadnji izbori za dožupana jer su Česi po zadnjem popisu stanovništva pali ispod 5% čime gube pravo na zastupljenost na ovoj razini.

¹²⁴³ <https://www.izbori.hr/arhiva-izbora/#/app/lokalni-2021> (pristup 7. V. 2023.).

Hrvatskoj su uglavnom pokrivali područje centra, uz povremena savezništva s lijevim strankama i desnim centrom (HDZ-om). Ipak, može se zaključiti da su uglavnom težili nezavisnom položaju, a stranački angažman ili savezništvo ostvaruju u želji da se poboljša položaj češke manjine u složenim okvirima nacionalne politike.

Danas hrvatski Česi imaju sređen političko-gospodarski status koji se ogleda kroz provedbu raznih projekata, što je rezultat dobrih odnosa na političkoj razini. Usprkos vrijednim naporima koje poduzimaju manjinske institucije i pojedinci, glavna prijetnja je pad broja Čeha, do kojeg dolazi iz više razloga, od bijele kuge koja je generalni problem Hrvatske, iseljavanja u pradžinu do asimilacije.

Ipak, valja zaključiti svijetlom perspektivom koja pokazuje da, bez obzira na broj, Česi ostaju iznimno dobro organizirana nacionalna manjina s prepoznatljivim identitetom, prihvaćenošću u većinskom društvu i kvalitetnom integracijom uz prezentnu kulturu koja ima brojne tragove u Hrvatskoj.

BIBLIOGRAFIJA

DUGAČKI, Vlatka, „Manjinska posla” – Političko organiziranje češke i slovačke manjine na izborima za Ustavotvornu skupštinu 1920. godine, *Časopis za suvremenu povijest*, vol. 44, br. 2, 2012., str. 389-413.

HEROUT, Vjenceslav, Željko KARLAULA, Mirjana JAKČIN IVANČIĆ, Goran JAKOVLJEVIĆ, Zdravko PALAVRA, *Povijest Daruvara: prapovijest – rimski temelji – naseljavanje – moderni grad*, Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Zagreb, Ogranak Matice hrvatske u Daruvaru, 2021.

Kokaisl, PETR, Chudlařská, LUCIE a kolektiv. *Češi v Chorvatsku*, Nostalgie, Praha, 2012.

KRESOVÁ, Helena, *Česká menšina v Chorvatsku, Dům zahraničních služeb MŠMT ČR*, Praha, 2009.

LIPOVAC, Marijan, *Naš savez: sto godina Saveza Čeha : 1921. – 2021*, Jednota, Daruvar, 2021.

MATUŠEK, Josef, *Češi v Chorvatsku*, Jednota, Daruvar, 1994.

Intervjui

Bilek, Vladimir, INTERVJU (u svrhu prikupljanja podataka za knjigu o Česima u Hrvatskoj nakon 2. svj. rata), Intervju proveo Zdravko Palavra, 15. siječnja 2023., audio zapis, 1.55:02

Čuhnil, Zdenka, INTERVJU (u svrhu prikupljanja podataka za knjigu o Česima u Hrvatskoj nakon 2. svj. rata). Intervju proveo Zdravko Palavra, 29. kolovoza 2021., audio zapis, 1.13:41

Novotni, Tanja Golubić, INTERVJU (u svrhu prikupljanja podataka za knjigu o Česima u Hrvatskoj nakon 2. svj. rata), Intervju proveo Zdravko Palavra, 22. rujna 2021., audio zapis, 53:29

Starek, Siniša Njegovan, INTERVJU (u svrhu prikupljanja podataka za knjigu o Česima u Hrvatskoj nakon 2. svj. rata), Intervju proveo Zdravko Palavra, 30. srpnja 2021., e-mail.

Online izvori

www.izbori.hr

Izvešće o provođenju ustavnog zakona o pravima nacionalnih manjina i o utrošku sredstava osiguranih u državnom proračunu Republike Hrvatske za 2021. godinu za potrebe nacionalnih manjina. Online: <https://pravamanjina.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Izve%C5%A1%C4%87e%20o%20provo%C4%91enju%20UZPNM%20za%202021..pdf>

SUMMARY

THE HISTORY OF POLITICAL REPRESENTATIVES OF CZECHS IN THE REPUBLIC OF CROATIA

Abstract: The paper is based on conversations with political representatives of Czechs in Croatia (parliamentary representatives and deputy prefect) from the beginning of independent Croatia until today. The paper is also based on an analysis of electoral results records and secondary literature. The paper aims to demonstrate the evolution of the political status of the Czech minority in the Republic of Croatia. The paper concludes that the representatives who are elected by democratic means (at the state and county level) are mostly content with the level of rights that Czechs in Croatia enjoy. They sought independence and wanted to improve the position of the Czech minority within the complex framework of national politics. The main threat is the decrease in the number of Czechs, despite the massive efforts made by institutions and minority groups. It is important to recognize that Czechs are a national minority that is highly organized and has a distinctive identity. They are recognized as a member of society and have a strong connection to a culture that has many traces in our society.

Key words: Czech minority, Republic of Croatia, elections, participation, minority rights, political representatives